

«Fra kebab til intimitet» – dialogisk autoetnografisk utforsking av vennskap

 psykologisk.no/sp/2019/03/e6

Kunnskap skapes gjennom dialoger. Det er utgangspunkt for vår autoetnografiske utforsking av akademisk vennskap, skriver Bengt Eirik Karlsson og fem kolleger, som har startet en lokal autoetnografigruppe.

TEKST: Bengt Eirik Karlsson, Trude Klevan, Anna-Sabina Lindroos Soggiu, Knut Tore Sælør, Linda Villje og Heid Svenkerud Aasgaard
Vi er seks kollegaer som har arbeidet med autoetnografi som en del av vårt «akademiske liv». Vi har arbeidet med hva autoetnografi kan innebære i vår kontekst og hvordan dette kan brukes i akademisk arbeid og skriving. Vår lokale autoetnografigruppe ble etablert for to år siden. Ved oppstart leste vi den inspirerende artikkelen «Friendship as method» ([Tillmann-Healy, 2003](#)). Samtalene om artikkelen endte opp med at vi besluttet å skrive vår egen autoetnografiske fremstilling av vennskap. På tross av at begrepet vennskap er noe alle har et forhold til og til stadighet anvender i ulike sammenhenger, ble det raskt tydelig at vi hadde vidt forskjellige syn på hva fenomenet innebærer. Hver enkelt skrev om vennskap og hva det kan være – og hvordan vennskap kan forstås og utforskes autoetnografisk. Vi presenterte våre individuelle tekster ved å lese dem høyt for hverandre. Deretter drøftet vi likheter og forskjeller i de ulike bidragene.

Denne artikkelen vil presentere deler av dette materialet.

Innledningsvis utlegges en forståelse av autoetnografi som omtales som dialogisk. Deretter presenteres en forkortet versjon av de seks utvalgte bidragene våre om vennskap. Til sist reflekterer vi over hva den autoetnografiske tilgangen kan bidra med i akademisk arbeid, skriving og vennskap. Vår målsetting med artikkelen er todelt: For det første ønsker vi å vise hvordan tilnærmingen autoetnografi er blitt brukt i vår gruppe og fremskrevet i denne artikkelen. For det andre ønsker vi å vise hvordan kunnskap om vennskap og vennskap har utviklet seg gjennom å arbeide autoetnografisk.

Gregory Bateson ([1979](#)) skrev: «Epistemology is always personal. The point of the probe is always in the heart of the explorer» (s. 87). Dette kan kanskje sees på som et utgangspunkt for den autoetnografiske tradisjonen. Grant ([2016](#)) hevder at autoetnografien har sitt utspring i debatter på 1980-tallet om hvordan og hvorvidt det var mulig å skrive frem kultur som italesettelse av erfaring. Relatert til metodologi handler

det om forholdet mellom den erfarte og observerte virkelighet, feltnotater og etnografisk tekst. Innen tradisjonen autoetnografi har det utviklet seg ulike tilnærminger som vektlegger forskjellige aspekter ved den autoetnografiske metoden og skrivemåten (Turner et al., 2018). Selve ordet autoetnografi peker på spennet fra det personlige til det kulturelle. *Auto* innebærer introspeksjon og observasjon av skribenten – dennes refleksjoner, tanker og følelser. *Etno* innebærer kultur, og blikket rettes utover mot den kulturelle konteksten og dens praksiser. *Grafi* er selve fremskrivingen av den systematiske undersøkelsen av fortellinger, erfaringer og observasjoner til personlig innsikt og vitenskapelig kunnskap (Brinkmann, 2017).

Olson (2015) skriver at autoetnografi er en undersøkelse av forandringer ved en selv som kan relateres til større sosiale, politiske og kulturelle hendelser. Slik kan autoetnografi sees i relasjon til en antropologisk praksis omtalt som refleksiv antropologi. Autoetnografi er både en forskningsmetode og en distinkt skrivemåte basert i det greske ordet «grapho» – å skrive. Olson fremholder at autoetnografi representerer en skrivesjanger som åpner for evokative beskrivelser innenfra. Slik kan tilnærmingen sees på som en blanding av antropologiens begreper angående tykke beskrivelser og blandede sjangre. Olson gjør en interessant kobling til den finske terapeutiske tilnærmingen Open Dialogue (OD) (Seikkula, 2008). Olson skriver om hvordan OD vektlegger begrepet polyfoni som et mangfold av indre og ytre stemmer som kan stimulere refleksive og personlige responser. De indre og ytre stemmene utgjør personens responser på egne inntrykk og andres uttrykk. Olson fremholder at en stemme kan komme fra ulike kilder, eksempelvis et fysisk eller imaginært bilde. Slik er autoetnografi mer enn en fremstilling av ens egne erfaringer. Målet er å skape en tekst som kan representere en dialogisk tilnærming til kulturen. Seikkula (2008) skriver at dialog er å tale sammen, ikke hver for seg eller bare til seg selv, men sammen. Dialogen forutsetter at jeg lar meg bevege av den andres uttrykk og lar disse skape inntrykk hos meg som igjen skaper uttrykk som skaper inntrykk hos den andre. Slik fortsetter det i en uendelig spiral. Seikkula omtaler dette som dialogens polyfoni, forstått som at dialogens grunntrekk er sammensatt, flerstemt og mangfoldig. Det handler ikke bare om å utveksle uttrykk og inntrykk med hverandre; det handler om kontakt, om respons og det å tenke og tale sammen.

Det er mange ulike måter å forsøke å oppnå kontakt med andre mennesker på. Det å vise en genuin interesse for den andre er ofte grunnleggende, i den betydning at den andre føler seg sett. Første gang vi møttes i vår autoetnografigruppe kunne man forestille seg at vi

først og fremst skulle snakke om forhold i og ved academia. Det gjorde vi ikke. Vi startet med å snakke sammen – og lytte til hverandre. Vi kjente hverandre «bare» som kollegaer – noen bedre enn andre. Samtalene gikk lett om ulike temaer og om hvordan og hvorfor vi var samlet. Kanskje er det slik at det å oppnå kontakt med hverandre handler om å være åpen for den andre og samtidig by på seg selv ved å vise egen sårbarhet i samtalen og situasjonen. Frank (2005) skriver at dialog starter med en anerkjennelse av den andres uferdighet. Gjennom dialogen bidrar deltakerne til å utvikle seg selv og den andre. Forstått slik er et sentralt aspekt i dialogiske forskningstilganger at de er basert i en person-til-person-relasjon. Forskeren, forskningsdeltakeren, forskningsbasert kunnskap og erfaringsbasert kunnskap sammenveves og kombineres for å kunne skape nye forståelser.

Tillmann-Healy (2003) lanserer tilnærmingen «vennskap som metode». Forfatteren foreslår at grunnleggende aspekter og verdier ved vennskap kan være relevante i forskning. Ifølge Tillmann-Healy innebærer dette å ta i bruk sentrale aspekter ved vennskap i forskning. Dette kan innebære å samtale, å gi og å dele. Videre kan det handle om deltagelse i hverdagslivet og den hengivenheten og sårbarheten som følger med. Vennskap innebærer også å samtale og samarbeide i et naturlig tempo. Det er verdifullt å «bare» tilbringe tid sammen for å utvikle mening og forståelse. Ifølge Tillmann-Healy innebærer vennskap som metode en radikal bevegelse fra å studere «de andre» til å studere «oss». Denne gjensidigheten mellom «forfattere» og «deltakere» kan forstås i et bredere relasjonelt perspektiv. Tilnærmingen forutsetter et kollegialt og samarbeidende utgangspunkt. Vårt samarbeid og våre dialoger går utover etablerte profesjonelle grenser, verdier, valg og språk. Dialogene og samspillet kan skape nye forståelser og muligheter i rommet mellom skribenter og lesere. Slik kan verdiene i vennskap som metode bidra til å utvikle vår forståelse av å være i verden. På sitt beste kan tilnærmingen bidra til å bygge broer mellom oss som kollegaer og mellom oss som skribenter og leserne (Klevan, Karlsson, Turner, Short & Grant, 2018).

Denne artikkelen er en autoetnografisk beskrivelse av ulike historier om vennskap. Historier som er utviklet i en gruppe av kollegaer som har møttes en gang i måneden gjennom 2 år. Artikkelen kan leses som historien om hvordan personlige og profesjonelle forståelser av hvem vi er og kan være skapes gjennom vennskap og dialog. Den kan leses som historien om hvordan vi alle inngår i ulike kontekster, historier og

kulturer som flyter i og med oss. Det kan også være en historie om historier om tilfeldigheter. Det gode ved historier er at de kan bli fortolket på utallige måter.

Metodologiske refleksjoner

I denne artikkelen har vi benyttet en dialogisk autoetnografisk tilnærming i kunnskapsutvikling om hva vennskap kan være. Dette innebærer en forståelse av at våre egne erfaringer kan være en viktig kilde til kunnskap om oss selv og hvem vi er. Samtidig reflekterer våre subjektive erfaringer kulturelle sammenhenger og forståelser (Turner *et al.*, 2018). Parallelt med denne utviklingen av kunnskap om vennskap vil vi hevde at vi har utviklet kunnskap om kunnskapsutvikling. Vi plasserer oss følgelig innenfor en tradisjon der sannheter om verden ikke kan forstås og utvikles uavhengig av *måtene* denne kunnskapen genereres på (Crotty, 1998). Gjennom våre dialoger med oss selv og hverandre har både kunnskapen og kunnskapen om kunnskapen utviklet seg.

Som utgangspunkt for artikkelen var vi enige om at forfatterne skulle skrive ned hver sin historie om hva vennskap kan være. Disse historiene leste vi høyt for hverandre. Dernest hadde vi en samtale om våre tanker og opplevelser rundt det å skrive historiene og det å lese dem for hverandre. Denne samtalen ble tatt opp og så transkribert. De individuelle historiene ble deretter forkortet, slik den enkelte ønsket det. De ble så satt sammen i tilfeldig rekkefølge, da de er å betrakte som bidrag som i utgangspunktet ble skrevet uavhengig av hverandre.

I artikkelens diskusjonsdel – «samtaler om vennskap» – danner de seks historiene og den transkriberte samtalen utgangspunkt for våre refleksjoner. Refleksjonene er presentert i den rekkefølge de ble skrevet ned i et forsøk på å vise hvordan utviklingen av denne kunnskapen fulgte et dialogisk mønster. Man kan hevde at denne beskrivelsen av vår kunnskapsutvikling fremstår som mindre systematisk enn andre former for kvalitativ analyse. Til det vil vi svare «både og». Vi er enig i denne påstanden forstått som at vi ikke følger vanlige regler og trinn som ofte kjennetegner ulike former for kvalitativ analyse, og uenig fordi kunnskapen og dialogene som har fremskapt den, har fulgt sine egne veier, til tross for intensjonen om å følge en systematisk plan. For oss er det til forveksling likt erfaringer fra arbeid med annen kvalitativ analyse. Det beste vi kan gjøre er å beskrive og kontekstualisere hvordan dette gikk til så godt det lar seg gjøre. Innimellom det som ikke lar seg beskrive er vårt ønske at leseren selv kan fylle inn for å skape *sin* forståelse. Kunnskap skapes gjennom dialoger, også med leseren. Vi velger her å bruke Tor Ulvens (Van der

Hagen & Hoel, 2013) ord om det komplekse og vanskelige i det å skrive: *Hvis jeg selv skjønnte alt jeg hadde skrevet, ville det vært komplett uinteressant. Å skrive innebærer en omhyggelig planlegging for å treffe det som ikke er planlagt og heller ikke kan planlegges. Derfor bør alle bøker være litt dumme, de bør ha et felt av dumhet eller bevisstløshet, som forfatterne ikke kan fange.*

Forskningsetiske overveielser i en autoetnografisk tradisjon følger ikke samme mønster som innenfor andre tradisjoner. Det betyr ikke at det ikke gjøres etiske refleksjoner. Basert i blant annet Turner (2013) og Grants (2017) betraktninger om etikk i autoetnografi vil vi understreke at historiene om vennskap er våre historier, basert på våre erfaringer. De representerer ikke sannheten om andre, men er beskrivelser av våre erfaringer og relasjoner, slik de fremstår for oss.

Historier om vennskap

Anna-Sabina skriver: Hvem forteller du at du har 100 000 i Mastercard-gjeld? Hvem forteller du at du vil forlate kjæresten og har vært utro? Hvem forteller du at sjefen skrøt av deg, og hvem ligger du i skje med når fyllesyken tar overhånd og selvhatet regjerer? Hvem henger du mest med når du er singel? Hvem har du kun viktige samtaler om livet og døden med? Hvem melder du på natta når du ikke får sove? Jeg tenker at jeg har venner til forskjellig bruk. Der jeg knytter bestevenner til lojalitet tenker jeg at ikke alle venner trenger å være lojale, men de kan allikevel være de eneste jeg trenger i perioder. Noen er gode på å snakke om sørgelige ting, andre er gode sparringspartnere angående jobb, atter andre forteller jeg om alle mine feil og mangler, mens noen vil jeg framstå mer vellykka sammen med. Hver til sitt bruk. Vennskap er et bytteforhold. Det byttes komplimenter, hemmeligheter, gode råd, kjærlighet, sinne, lån og praktisk hjelp. En av mine aller beste venner gjennom et samlivsbrudd ble en kollega jeg ikke hadde snakket noe særlig med før, som hadde blitt dumpa like hardt som meg. Han trengte noen å snakke med brudd om, og tilbød seg å bygge om et av rommene i leiligheten min til et walk-in-closet. Mange samtaler senere var rommet bygget, kjærlighets sorgen helet og mange flasker vin drukket over gode samtaler. Vennskap handler for meg om å ha kontakt, å trenge noe og å gi noe samtidig. Venner kan dukke opp hvor som helst, og ettersom jeg er lite religiøs er det min forståelse av en form for mening i livet. At vi kan være der for hverandre en kort eller en lang stund. Mer er det ikke.

Knut Tore skriver: Folk mener mye om hva ting *egentlig* burde være, men hvorfor kan ikke vennskap «bygge på kebab og film?» – selv om det kanskje bør innebære *litt* mer. Jeg trives uansett med å ikke ha så

mange og *nære* venner. Kanskje jeg bare er reservert og asosial? Er det forbudt? Allikevel tenker jeg av og til på hva andre tenker om vennskap, og at jeg skulle ønske jeg hadde det som dem. Eller tenker jeg sånn fordi jeg tenker at andre tenker at jeg skulle ønske det? Dype, lange og gode samtaler. Ringe når som helst. Stille opp på kort varsel. Da blir kebab og film platt. For meg handler vennskap også om kontinuitet, lojalitet og en dose ritualer. Eksempelvis se en film vi har sett før. Kjent, kjært og ikke så mye prating. Jeg kan knytte perioder i livet til film, og dem jeg delte dem med. Felles minner, sammenfletta liv. Nå prøver jeg å «lære» nevøen min hva *god* film er. Jeg ser filmer jeg elska da jeg var ung, men det handler om *mer*. Om gamle minner og nye. Jeg håper han kan se tilbake på filmene og opplevelsene med glede. Det vet jeg i hvert fall at jeg kan. Det aller viktigste vennskapet i mitt liv vil mange kanskje kategorisere som noe annet – vennskapet med kona. Kompis er kompis, dame er dame. Endelause forventninger. Vi har tilbrakt utrolig mye tid sammen. Noen kaller det sikkert en usunn symbiose, men det er nok mitt beste vennskap. Kontinuitet, lojalitet og en dose ritualer. Jeg kan snakke med kona om det meste, men hu liker hverken kebab eller film særlig godt. Jeg *har* kunnet prate med «kebab-vennene» mine også, men det har ikke vært det viktigste. Like viktig har det vært å få en pause fra såkalt «viktige ting», og det ene utelukker vel ikke nødvendigvis det andre?

Bengt skriver: For meg kan vennskap inneholde mange dimensjoner, nivåer og relasjoner. Og: Når jeg nå tenker igjennom venner jeg har hatt over lang tid, kortere tid, mistet eller fått tilbake, er det tre forhold som er helt avgjørende for meg: opplevelsen av likeverd, interesse og viljen til å dele. Likeverd tenker jeg ikke på som 50/50 hverken over tid eller i hvert møte. Likeverd forstått som en genuin og omforent forståelse av vårt vennskap som gir muligheter for latter, tull, tøys og det å kunne forsøke å sette ord på det som ikke tåler dagens lys. Som en slags bluesaktig bevegelse hvor jeg eller min venn starter; jeg eller vennen følger på, og slik går det videre. Likeverdet handler også om å gi rom til at *nå* er det DEG – min tur kommer. Og: Vennskap er, for meg, ingen enveismonolog. Vennskap handler for meg om en genuin interesse for den andre og for meg – både for min venn og for min egen del. Det å kunne oppøve og utvikle evnen og viljen til å dele og gi, stå i situasjoner og være til stede har gitt meg fantastiske opplevelser og erfaringer i ulike vennskap. Samtidig har dette innebåret at jeg har avsluttet vennskap. Vennskap som så å si har dabbet av eller smuldret bort, hvor jeg har kjedet meg. Jeg tror også den andre har kjedet seg, og det blir repeteringer over kjente temaer og væremåter – det er vennskap som jeg har latt fade ut – uten noen endelig oppsummering eller utskrivelses- eller avslutningsmøte. Jeg forsøker å ha nære

forhold med mine venner. Det betyr ikke at jeg deler alt med alle – det må bare være noe som gjør det nært, noe som gjør at det kan brenne, være entusiastisk og kunne gå utenfor noen rammer – alt fra kjærlighetsorg, utfordringer med kjæresten og barn til latter, tull og tøys og å stå og gråte på en fotballarena i pur glede eller sorg. Jeg ønsker være tett på når vi er sammen.

Heid skriver: Jeg fantaserer om å feire bursdagen med alle mine venner når jeg fyller rundt tall om noen år. Og da mener jeg virkelig *alle* venner: bestevenner, venner fra barndommen, omgangsvener og korvenner, men så mange venner har jeg ikke plass til i stua mi. Det er mange typer vennskap, det er så, men er det ikke en fellesnevner? Noen av gjestene er selvsikre: En av gjestene er for eksempel min bestevenninne. Hun har jeg kjent i 56 år, og for meg startet vennskapet den dagen hun ventet på meg nederst i Svingen, ser meg i øynene og sier «Faren din er død». Jeg husker det som det var i går, for ingen på skolen snakket om *det* som hadde skjedd denne sommeren. Jeg trodde ingen snakket om det fordi ingen visste om det. Og jeg skjønnte ikke hvordan jeg skulle fortelle dem det. Men hun kom meg til unnsetning denne dagen i 1962. På kryss av fylkesgrenser og landegrenser har vennskapet holdt. Vennskap handler om følelser – gode følelser. Det er en opplevelse av glede og nærhet. Du liker å være i en venns selskap, ikke sant? Kebabvennskapet handler ikke om å bli mett, det er gleden av å spise kebab sammen med andre. Det motsatte av vennskap er kanskje ikke uvennskap, men et forhold som er basert på plikten til å være sammen? Hva rommer gjensidigheten i vennskapet? Hva skal jeg kalle denne følelsen? Kjærlighet? Omsorg?

Linda skriver: Det betyr en del å være ettertraktet som venn. Dermed settes fortellinger om avvisning og tilbaketrekning, opplevelser av å ikke være god nok, om å ta for mye plass, ikke passe inn, i et noe skamfullt lys. Et stykke unna den der uendelige tv-serien Friends, kan man si. Det kjente jeg litt på en tid, nemlig. Jeg var irriterende langt unna den forbaska serien. Som en tid i ungdommen, da relasjoner generelt var vanskelig og bestevenninnen min var en hel familie og all verdens vennskap, da kuttet hun kontakten et helt år uten å forklare hvorfor. Hvor mange slike erfaringer skal til før man blir litt skjør? Det er vel bare å si det som det er, at vennskap tidvis har betydd mye sårbarhet for meg. Det tar tid å bli trygg, og jeg frykter avvisning. Kort fortalt. Til og med i voksen alder, da «Friends» omsider ble virkelighet. Men – idet jeg skriver dette, her og nå – kjenner jeg også at fortellingen om mitt forhold til vennskap har gjennomgått forandringer. Sårbarheten jeg tenkte var dominerende i denne fortellingen, føles mer distansert enn jeg forventet. Litt overrasket, men tilfreds, noterer jeg meg følelsen

av dette nye. Det er vanskelig å sette fingeren på de beste opplevelsene jeg har hatt med vennskap. Jeg kan huske en gang jeg hadde bursdag. Ingen planer, ingen feiring. En god venn sto plutselig på døra med motorsag, og sa: «kom igjen, Linda – nå tar vi den». Han visste at jeg de siste to åra hadde snakket om å ta ned den enorme grana nede ved låven. Og det gjorde vi. Hele dagen arbeidet vi sammen i stillhet med trebeistet og hver vår sag. Til kvelden fikk jeg en klem, og så dro han hjem. Bedre bursdagsgave hadde jeg ikke kunnet fått. Så er det de stundene hvor jeg sammen med en nær venn greier å benevne det ujevne, slik at umulige dører med ett finnes og åpnes. Jævlig mye ord i de møtene. Jeg kan være dritsliten i hodet og lei av lyden av stemmer. Slik utvides min verden, og noen orker å gå sammen med meg. Min aller beste venn er forøvrig mannen min. I han finnes alt dette. Så kanskje jeg kan si det slik helt til slutt, at dette med vennskap, det er noe jeg stadig øver på. Bare litt mindre hudløst.

Trude skriver: Vennskap kan være mange ting ... men hvis det blir for mange ting, mister det da sin betydning? Hvis noen vennskap er mer vennskap enn andre, er alt sammen fremdeles vennskap? Montaigne skal ha slitt med å finne virkelig gode og meningsfylte vennskap. Men én god venn hadde han, en såkalt sjelevenn. På spørsmål om hva det var som gjorde deres vennskap så spesielt, skal Montaigne ha svart: «Fordi det var ham. Fordi det var meg.» Jeg liker uttalelsen. For meg sier den noe om at vennskap mellom to personer er noe spesielt mellom de to. Et vennskap med en annen person vil være noe annet. Er det det uerstattelige og unike som gjør vennskap viktig? At det er noe spesielt som oppstår og skapes mellom to eller flere personer? Jeg liker å tenke at det er sånn. Mye kan byttes ut i dag, både hofter, knær og hjerteklaffer, men ikke det unike vennskapet. Jeg har en sånn venn, en som ikke kan byttes ut. Sånn har det vært siden vi møttes som fjorten år gamle jenter. Vi begynte å le av et eller annet – et møtepunkt som ingen av de andre tilstedeværende var del av eller forsto. Sånn er det fremdeles. Vi ler og ler. De andre forstår fremdeles like lite. Vi refererer noen ganger til hverandre som «personen i mitt liv». Skikkelig lykketreff, rett og slett. Snakk om flaks! Vi har barn som er omtrent jevngamle. Både de og mennene våre har blitt tvangssosialisert til å bli venner de også. Barna mine er dypt fascinert av dette vennskapet og ønsker seg også et sånt vennskap. De liker hvem jeg er når jeg er sammen med henne. Om vi bringer frem det beste i oss selv og hverandre når vi er sammen, vet jeg ikke. Hva det beste er handler kanskje uansett om tid, sted og situasjon. Ikke godt å si. Men vi bringer frem noe som oppleves som bra, ikke bare for oss, men også for andre tilstedeværende. Jeg tror det handler om gleden. Det betyr ikke at vi absolutt alltid er glade når vi treffes, livet er jo ikke sånn. Men det er

liksom aldri feil å være sammen. Det går til og med an å være alene sammen. Det er fint. Jeg blir i grunnen rett og slett litt glad bare av å skrive om dette også.

Diskusjon – samtaler om samtaler om vennskap

Knut Tore: Det er fascinerende hvordan vårt forhold til begrepet vennskap har endret seg underveis i arbeidet med det som etter hvert har blitt en artikkel. På tross av at dette kan karakteriseres som det mest «navlebeskuende» akademiske arbeidet jeg har syslet med, har det kanskje vært det som har påvirket meg mest. Jeg har blitt nødt til å tenke over sentrale ting i livet mitt – noe av det aller viktigste – vennskap og relasjoner. Venner man har hatt, noen man har mistet, og ikke minst dem man fortsatt liker å kalle venner. Hvordan tar man vare på dem? Jeg har tenkt på samtaleene vi har hatt i autoetnografigruppen, og hvilke personer som har vært og fortsatt er viktige i mitt liv. Arbeidet har definitivt endret min tilnærming til begrepet vennskap og noen av dem det for min del angår. Samtidig har innholdet i begrepet endret seg. Det meste er jo, som Frank (2005) antyder, uferdig. Det har blitt tydeligere at vennskap er mer mangfoldig enn hva jeg kanskje tenkte innledningsvis. Samtidig har jeg blitt sikrere på hva jeg setter pris på med et vennskap. På sett og vis svarer det kanskje til noe av det Seikkula (2008) og Olson (2015) omtaler som dialog og polyfoni. At vi *taler sammen*, og lar de andres uttrykk skape inntrykk hos meg. Synet på vennskap har endret seg flere ganger underveis i våre samtaler. Det har vært en polyfoni: flerstemt, mangfoldig og sammensatt. Samtidig har arbeidet i autoetnografigruppen gjort noe med forholdet oss imellom. Det har på sett og vis utfordret noen akademiske roller som ofte kan oppleves veldig hierarkisk. Ved å dele tekster og tanker om noe som kan anses ganske privat har vi måttet tre ut av de vante rollene våre. Vi har, som Frank (2005) skriver, anerkjent hverandres uferdighet og skrevet fram våre «stemmer» på en måte som rommer at de kan bli *mer* enn våre bidrag.

Trude: Andersen (2005) henviser til Goolishian, som sier at vi vet ikke hva vi tenker før vi sier det høyt. Det er noe i det. Kanskje gjelder dette også «å skrive høyt», i betydningen av å dele skrifter og reflektere sammen rundt dem? Alle har et forhold til vennskap, vi *vet* liksom hva det innebærer. På mange måter er det et så hverdagslig konsept at man sjelden snakker om hva det er. Allikevel så slår det meg, litt på samme måte som Knut Tore skriver om, at min forståelse av hva vennskap er eller kan være har utviklet seg gjennom skriving og våre samtaler. Parallelt med utviklingen av nye forståelser av vennskap har dette også vist seg i praksis, gjennom vårt forhold til hverandre. Kanskje kan dette knyttes opp til måten vi har samarbeidet på? Vi gikk i

gang uten å vite helt hva vi var i gang med. Vi visste ikke hva vi hadde, hvordan vi skulle gå frem eller hvor vi skulle. For meg så er dette en radikalt annerledes måte å utvikle ny kunnskap på enn hva normen er, både innen akademia og i det kliniske felt. Kunnskap forstås ofte som noe som noen har, og som de andre skal erverve gjennom overlevering. Problematisering av denne overleveringstanken, der man kan høste avkastning av kunnskapsinvesteringen hos mottakeren, er ikke ny. Freire (1970) hevder en slik forståelse av kunnskap og læring bidrar til å opprettholde eksisterende maktstrukturer og ulikheter. Skal kunnskap virke frigjørende og skapende, må «problemet» settes i sentrum og utforskes gjennom dialog, der både overbringer og mottager er aktive og ikke ferdigdefinerte. Gjennom dialogen rundt problemet skaper de seg selv, hverandre og nye forståelser. «Education is thus constantly remade in praxis. In order to be, it must *become* (Freire, 1970, s. 65).

Det er lett å tenke at det er et stykke fra Freires frigjørende pedagogikk og til vårt lille prosjekt om vennskap. Samtidig så ligger kanskje det stores potensial også i det lille og nære? Gjennom det lille og nære gis muligheten til å tenke noen litt større tanker. Det er ikke uten betydning hva vi tenker om kunnskap eller vennskap. Eller hvordan vi skriver om det og snakker om det. Hva ville skje om vi i større grad lot kunnskapsutviklingen være åpen, for eksempel i akademia og klinisk psykisk helsearbeid? Kunne nye forståelser oppstå og holdes levende, i tillegg til at dette med å skape og utvikle kunnskap sammen kunne bidra til å knytte noen bånd, skape tilhørighet – ja kanskje til og med vennskap?

Anna-Sabina: Jeg har alltid likt å skrive, og sier ofte at jeg skriver raskere enn jeg tenker. Med inspirasjon fra Descartes: *Jeg skriver, altså er jeg*. Jeg har hatt en forestilling om at teksten min om vennskap også ble til på denne måten, med intuitiv skriving. Arbeidet med å lese den høyt for kollegaer, på seminar, diskutere tekstene i gruppa og å forkorte den til denne artikkelen, har imidlertid gjort at jeg tenker annerledes om hvordan teksten ble til. Var det egentlig dette jeg mente om vennskap, eller skrev jeg det jeg tenkte var fint å skrive i den konteksten jeg var i? Da teksten ble til var jeg nylig ansatt som stipendiat og kjente i liten grad til autoetnografi. Jeg skulle møte nye kollegaer i ei gruppe for å diskutere noe jeg ikke kunne noe om og hadde den vanlige akademiske prestasjonsangsten knyttet til å bli avslørt som en som hverken passet inn som forsker eller kollega. Teksten ble nok til mindre intuitivt enn jeg liker å tenke. Med et bakteppe av egne forestillinger om hvem jeg burde være som akademiker, skribent, kollega og venn.

Knut Tore skriver om hvordan arbeidet i autoetnografigruppa gjorde noe med forholdet oss imellom, da det var med på å utfordre noen akademiske roller, som kan oppleves som mer hierarkiske enn den arbeidsformen gruppa la opp til. For meg var alt nytt: Det kan jo tenkes at jeg ble lært inn i en annerledes måte å forstå akademisk arbeid på, enn jeg ville gjort uten gruppas arbeidsmetode. Dette har ført til refleksjoner om at autoetnografisk arbeid kan være med på å forme hvem jeg blir eller kan bli som forsker i fremtiden. Opplevelsen av å arbeide med kunnskapsutvikling med bakgrunn i egne erfaringer har for meg bidratt til at jeg har kunnet senke skuldrene noen hakk på hvem jeg bør være, og gitt meg et spillerom til å heller tenke på hvem jeg er og kan være. Jeg lurer derfor på om autoetnografi kan bidra til en form for demokratisering i kunnskapsutvikling og i det akademiske feltet?

Selv om den sosiale mobiliteten i Norge er høy, har foreldres utdannings- og inntektsnivå betydning for livene barna får som voksne (Epland & Kirkeberg, 2010). I møtet med andre samfunnslag enn det jeg er vokst opp med kan jeg lett falle tilbake til tanker om at jeg er en enkel jente fra en kommunal blokk på Tøyen, og at det er visse arenaer jeg derfor ikke bør eller kan innta. Det er mitt bourdieuanske habitus, med skript for mine tanker og handlinger (Bourdieu, 1993). Jeg har opplevd møtet med høyere utdanning som fremmedgjørende, da de kulturelle kodene for meg var ukjente. Som Malin skriver om i *Min klassereise*: «Å gjennomgå en klassereise handler ikke bare om å kunne tilegne seg pensum, men også om å sosialiseres inn i en helt ny og annerledes kultur – en middelklassekultur» (Vik, 2013). For å benytte Bourdieus begrep *sosialt felt* fremsto det sosiale feltet academia for meg som utopisk å mestre uten at jeg skiftet tale- og skriftspråk, klesstil, omgangskrets og tankesett (Bourdieu, 1993). Ja, i grunnen hele meg. Manglet jeg den kulturelle kapitalen til å mestre dette feltet? Den avsløringsangsten, som kanskje spesielt gjorde seg gjeldende under de første møtene i autoetnografigruppa, avtok i diskusjoner om kunnskapsutvikling med subjektive erfaringer som fokus. Den flerstemtheten, som Knut Tore skriver om, og en åpen kunnskapsutvikling, slik Trude reflekterer over, gir rom for ulike erfaringsbakgrunner og kanskje også andre roller i akademisk virksomhet. I et autoetnografisk arbeid er det ikke en «ekspert» som studerer et objekt. Ulike typer av erfaringer tas i bruk der læring skjer og kunnskap skapes. Kan dermed autoetnografien bidra til å åpne opp det akademiske feltet for andre enn de som føler de naturlig hører til i et slikt sosialt felt? Kan det være med på å utfordre hva den kulturelle kapitalen innenfor det akademiske feltet skal være, og på den måten bidra til en demokratisering der flere får tilgang til og tør å benytte seg av læringen og kunnskapsutviklingen som foregår i dette sosiale feltet?

Linda: Jeg har også, som Anna-Sabina, hatt tanker om akademisk utilstrekkelighet ved oppstarten av denne gruppen. Jeg var den med minst erfaring fra akademia og følte meg lenge som en blindpassasjer blant kompetente andre. Det er interessant å se hvordan flere av oss har kjent på, og pekt på, hvordan våre indre dialoger om vennskap og akademia har vært påvirket av rådende diskurser. Hva betyr det å være ettertraktet som venn? Hvem er jeg, i det jeg oppfatter som et akademisk hierarki?

Jeg knytter Anna Sabinas ord om akademisk tilhørighet til Farstads (2016) begrep om sårbarhetsskam, en allmenmenneskelig sårbarhet og potensiell skam over å oppleve seg utilstrekkelig i et fellesskap. Vil min stemme ha verdi? Hva er *riktig* kunnskap? Ifølge Foucault (1999) kan rådende stemmer (diskurser) fortrenge andre, og slik oppstår kunnskap og makt. Jeg kan tenke at mange stemmer lett forstummer i opplevd sårbarhet og utilstrekkelighet, både i praksisnære yrker, i vitenskap og i akademia. Det frigjørende ved autoetnografien er tanken om at kulturen flyter gjennom meg, og at min personlige stemme derfor ikke bare handler om meg, men også kan forstås som et kulturelt uttrykk (Bochner, 2014). Min sårbarhet er på denne måten ikke lenger *bare* min sårbarhet.

Jeg har i prosessen fått stor respekt for, og bevissthet rundt, egne, indre dialoger og hva de *gjør*, på godt og vondt. Dialogen i vår gruppe har tillatt stemmer å komme til orde, i rommet og i prosessen, og jeg erfarer at ny kunnskap muliggjøres og gyldiggjøres gjennom stadige og synlige bevegelser. I meg, hvem jeg er, hva vennskap er for meg, hvem jeg er i gruppa, men også i de andres fortellinger om samarbeidet, hierarkiet, relasjonen og kunnskapen oss imellom. Kanskje er det sånn at noen former for kunnskap i større grad må *erfares relasjonelt*?

John Shotter (2011) presenterer en tredje kunnskap ved siden av kunnskapen om *hva ting er* og *hvordan de håndteres*. Denne tredje kunnskapen er en *unik kunnskap som oppstår innenfra gjennom den pågående dialogen og relasjonen*. I tråd med en autoetnografisk tilnærming vektlegger Gergen og McNamee (1999) også det relasjonelle aspektet ved hvordan kunnskap dannes og virker, og spør mindre om kunnskapens korrekthet (som sann eller falsk), og heller om «hvilke sosiale verdener den muliggjør». Slik oppfordres vi alle til å løfte blikket for å se etter forskjeller og hvordan de virker.

Det kan virke som vi i denne gruppeprosessen har snakket med oss selv og hverandre på måter som gjør at nye forståelser om meg, om oss og om kunnskap oppstår og erfares. Dette er paradoksalt nok personlige og gjensidige prosesser jeg ofte forbinder med langvarige vennskap. Vi i gruppa vår nøler kanskje litt med å kalle oss venner, men vi våget oss inn i noe som kunne forandre oss, og vi måtte erfare oss selv på nytt, sammen. Slik ville jeg også gjerne blitt møtt, tenker jeg, om jeg skulle tatt imot profesjonell hjelp eller veiledning.

Heid: Som for Linda og Anne-Sabina har samværet i gruppen vært noe nytt for meg. Jeg har lang erfaring med akademia, men kom inn i et ukjent terreng både når det gjaldt medlemmene av gruppen og selve saken: autoetnografi. Det er «noe» merkelig for meg at samværet ender opp med at vi skriver en artikkel sammen. Sammen har vi utforsket vennskap, og det har ført til et felleskap som etter min mening kan kalles et vennskap. Refleksjonene i gruppen har ført til at jeg vegrer meg for å finne en definisjon på hva vennskap er. For, som Trude påpeker: Samværet har ikke vært en tilegningsprosess om vennskap. Vennskapet er skapt gjennom det Mathisen (2016) kaller en tilblivelsesprosess. Vennskapet har ikke tatt form som det intense vennskapet jeg husker fra ungdomstiden eller det nære, fortrolige vennskapet jeg har med noen få personer fra et langt liv. Vi har vært involvert og engasjert i et fellesskap som handler om vennskap gjennom å skrive og reflektere. Vennskapet har forandret seg fordi prosessene oss imellom har vært dialogiske og bidratt til gjensidighet og påvirket egen forståelseshorisont. Ifølge Pettersen (2006) er vennskap en viktig kilde til læring. Med venner har man en type dialog som er forbilledlig i mange sammenhenger fordi man ikke trenger å forestille seg. I dette rommet har jeg blottelagt min uvitenhet, jeg har hatt tillit, og sammen har vi utforsket vennskap. I artikkelen «Friendship as method» viser Tillmann-Healy til begrepet «The ethics of friendship» (Tillmann-Healy, 2003). Ifølge Aristoteles må en finne middeelveien for å hindre at vennskap blir en byrde som hindrer utvikling. Ifølge ham må man strebe etter å finne middeelveien mellom selviskhet og uselviskhet. Kanskje sammenhengen mellom intimitet, moden omsorg og vennskap er verdt en utforskning?

Bengt: Jeg liker godt henvisningen som Heid har til begrepet tilblivelsesprosess. For meg beskriver det to sider av det arbeidet vi har gjort sammen. Det henger sammen med en diskusjon om nyansene mellom utilstrekkelighet og uferdighet, som Knut Tore, Trude og Linda reiser, og Andersens (1999) poeng at vi må snakke sammen for å forsøke å forstå det vi forstår. Jeg tror at det er bevegelser mellom disse ulike aspektene vi har arbeidet sammen om. Det har stimulert til

mer refleksive og personlige responser. Vi har forsøkt å sette ord på hva vi tenker vennskap kan være. Midt oppi dette begynner vi å lure på om VI er i ferd med å bli venner – vi som «bare» er kollegaer. I begge disse prosessene viser vi, slik jeg tenker, vår utilstrekkelighet og uferdighet; vi er ikke sikre på hva vennskap er, og vi er heller ikke sikre på hvordan vi kan eller skal formulere det for hverandre, vi som «bare» er kollegaer. Vi fomler oss frem både med ord, væremåter og forståelser. Alt er både uferdig og utilstrekkelig. Det siste kanskje særlig fordi vi i en akademisk tradisjon vil finne avgrensede og definerte kategorier for det vi samtaler om. Det gjør vi ikke. Er vennskap kebab eller intimitet – er det begge deler – og hva vet vel egentlig jeg om vennskap? Samtalene om vennskap har, for meg, egentlig bare rotet det til enda mer med hensyn til hva jeg tenker vennskap er. Vårt arbeid har blitt en polyfoni av indre og ytre stemmer som har stimulert våre refleksive og personlige responser (Seikkula, 2008). En viktig stemme for meg har vært usikkerheten og gleden over å vise frem mine uferdige, utprøvende og ikke fastlåste tanker om vennskap for personer som jeg ikke tenker er venner. Jeg har opplevd uferdigheten som svært energigivende i samværet med de andre. Jeg har både gledet meg over og vært usikker på det å snakke om vennskap, og samtidig har jeg opplevd utvikling av vennskap. Både det å skrive om vennskap som fenomen og prosessen med å utvikle vennskap med de fem andre har vært inspirerende. Heldigvis er det hele fortsatt utilstrekkelig og uferdig.

En foreløpig avrundning

Innledningsvis fremholdt vi vår todelte målsetting med artikkelen. Vi har ønsket å beskrive hvordan en dialogisk autoetnografisk tilnærming er benyttet i utforskningen av vennskap, og hvordan kunnskap om vennskap har utviklet seg gjennom å arbeide autoetnografisk. Vår autoetnografiske gruppe fortsetter – muligens kan et nytt navn kan være «vennegruppe», tiden vil vise. Tiden viser, men vet ikke hva som kommer eller forandres. Vi har argumentert for at autoetnografi representerer en skrivesjanger som åpner for mer evokative beskrivelser innenfra, og i denne sammenhengen har de blandet seg med hverandres muntlige og skriftlige responser. Det har oppstått en polyfoni med et mangfold av indre og ytre stemmer som har stimulert våre refleksive og personlige responser. Målet har vært å skape en tekst som kan representere en dialogisk tilnærming til våre tanker om hva vennskap er eller kan være. Den dialogiske tilnærmingen forutsetter at vi lar oss bevege av de andres uttrykk og lar disse skape inntrykk hos den enkelte som igjen skaper uttrykk som skaper inntrykk hos de andre, og slik fortsetter det i en uendelig spiral av gjensidige uttrykk og inntrykk. Det handler om kontakt, om respons og det å tenke og tale sammen.

Vi lar forfatteren Dag Solstad illustrere det uferdige, det usikre, det overskridende som kan skrives frem i tekster og tolkes i teksten når vi leser:

Den som skriver dette vet at det er over ti år siden jeg reiste med dette flyet, og jeg vet i skrivende øyeblikk hvordan reisen forløp. Men han som står foran lystavla for Departure på for lengst nedlagte Fornebu og altså er intet mindre enn «jeg», han har ennå ikke kommet lenger på sin reise enn at han står der og finner fram flightnummer, gatenummer og boardingtid på lystavlen, og har mye tid fremfor seg, som ennå ikke er fylt, og som han ikke vet noe om, enda vi begge er «jeg», både jeg som skriver, og det jeg som jeg skriver om. Vi er begge jeg, og kaller seg jeg, og kan legge til hver gang en av oss tenker, «tenkte jeg», eller «sa jeg», eller «lurte jeg på», og ennå skiller det oss godt over ti år i tid, og jeg som skriver dette vet mye mer om ham som jeg skriver om, enn han selv, og mye mer om ham enn om meg selv og min egen framtid, som jeg vet ingenting om, fordi den ligger foran meg, og ikke kan skues, men likevel er vi begge, både jeg, med en framtid som jeg ikke kan se for meg, og han som jeg skriver om, utstyrt med dette ordet «jeg», som er det eneste ordet som finnes som utelukkende er reservert for meg. Ordet er Ur. Tida som renner (Solstad, 2001, s. 33).

Referanser

Andersen, T. (1999). Et samarbeid – av noen kalt veiledning. I M. H. Rønnestad & S. Reichelt (red.), *Psykoterapiveiledning*. Oslo: Tano-Aschehoug.

Andersen, T. (2005). *Reflekterende processer – Samtaler og samtaler om samtalerne*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Bateson, G. (1979). *Mind and nature: A necessary unity*. New York: Dutton.

Bourdieu, P. (1993). *A science that makes trouble. Sociology in Question*. London: SAGE Publications.

Bochner, A. P. (2014). *Coming to narrative. A personal history of paradigm change in the human sciences* (1. utg.). California: Left Coast Press.

Brinkmann, S. (2017). Knausgård som forsker. I D. Bugge, S.R. Fauth & O. Morsing (red.), *Knausgård i syv sind*. Ålborg: Anis forlag.

Crotty, M. (1998). *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. St. Leonards: Sage.

- Epland, J. & Kirkeberg, M. I. (2010). Inntektsmobilitet mellom generasjoner. Går økonomiske levekår i arv? *Samfunnsspeilet*, 24(3), 8–13.
- Farstad, M. (2016). *Skam. Eksistens, relasjon, profesjon* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm.
- Foucault, M. (1999). *Diskursens orden* (1. utg.). Oslo: Spartacus Forlag.
- Frank, A. W. (2005). What is dialogical research and why should we do it? *Qualitative Health Research*, 15(7), 964–974.
doi:[10.1177/1049732305279078](https://doi.org/10.1177/1049732305279078)
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. London, UK: Penguin.
- Gergen, K. J. & McNamee, S. (1999). *Relational responsibility. Resources for Sustainable Dialogue* (1. utg.). California: Sage Publications.
- Grant, A. (2016). Living my narrative: Storying dishonesty and deception in mental health nursing. *Nursing Philosophy*, 17, 194–201.
doi:[10.1111/nup.12127](https://doi.org/10.1111/nup.12127)
- Grant, A. (2017). Writing the dead in two parts. I A. Sparkes (red), *Auto/Biography Yearbook 2016* (s. 55–72). Nottingham: Russell Press.
- Klevan, T., Karlsson, B., Turner, L., Short, N. & Grant, A. (2018). Aha! “take on Me’s”: bridging the North sea with relational autoethnography. *Qualitative Research Journal*, 18(4), 330–344.
doi:[10.1108/QRJ-D-18-00013](https://doi.org/10.1108/QRJ-D-18-00013)
- Mathisen, E. (2016, 1. april). Vennskap – verdifullt og vanskelig. *Kulturhuset, NRK 2*. <https://radio.nrk.no/serie/kulturhuset-hovedsending>
- Olson, M. (2015). An auto-ethnographic study of “Open Dialogue”: The illumination of snow. *Family Process*, 54(4), 716–729,
doi:[10.1111/famp.12160](https://doi.org/10.1111/famp.12160)
- Pettersen, T. (2006). Vennskap og kunnskap. I B. Bolstad og T. Pettersen, (red.), *Dialog og Danning*. Oslo: Spartacus forlag.
- Seikkula, J. (2008). Inner and outer voices in the present moment of family and network therapy. *Journal of Family Therapy*, 30(4), 9–24.
doi:[10.1111/j.1467-6427.2008.00439.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-6427.2008.00439.x)
- Shotter, J. (2011). *Getting it. Witness-thinking and the dialogical..in practice* (1. utg.). New York: Hampton Press.

Solstad, D. (2002). 16.07.41. Oslo: Oktober Forlag.

Tillmann-Healy, L. M. (2003). Friendship as method. *Qualitative Inquiry*, 9(5), 729-749. doi:[10.1177/1077800403254894](https://doi.org/10.1177/1077800403254894)

Turner, L. (2013). The evocative autoethnographic I: The relational ethics of writing about oneself. I N. P. Short, L. Turner & A. Grant (red.), *Contemporary British autoethnography*. Rotterdam: Sense Publishers.

Turner, L., Short, N. P., Grant, A. & Adams, T. (2018). *International Perspectives on Autoethnographic Research and Practice*. London and New York: Routledge.

Van der Hagen, A. & Hoel, C. (1993). Et språk som gløder, men later som det ligger under kaldt, ildfast glass. Intervju med Tor Ulven. *Vagant*, 7(4).

Vik, M. L. (2013, 5. februar). Min klassereise. *Dagbladet*. Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/min-klassereise/64005871>

Citation

Karlsson, B. E., Klevan, T., Soggiu, A.-S., Sælør, K. T., Villje, L., & Aasgaard, H. S. (2019). «Fra kebab til intimitet» – dialogisk autoetnografisk utforskning av vennskap [From kebab to intimacy – A dialogical autoethnographic exploration of friendship]. *Scandinavian Psychologist*, 6, e6. <https://doi.org/10.15714/scandpsychol.6.e6>

Abstract

From kebab to intimacy – A dialogical autoethnographic exploration of friendship

This paper is a conversational autoethnography based on personal and written communication among six academics affiliated with the University of South-Eastern Norway. It explores how sharing personal stories of friendship through writing and talking can serve as a means for developing a broadened understanding of what friendship *can* be, at both a personal and a cultural level. Simultaneously, the paper explores how the very act of sharing such stories affects the relationship among group participants and challenges common assumptions about professional relations in academia. Through its unconventional structure and topic, the paper calls into question what counts as knowledge and opens the door to new ways of developing knowledge. It also invites readers to engage in further reflections and unfinalized stories of friendship, dialogue, and knowledge.

Keywords: autoethnography, colleagues, dialogue, experience-based knowledge, friendship, research methodology.

Author affiliations: Bengt Eirik Karlsson, Trude Klevan, Anna-Sabina Soggiu & Knut Tore Sælør – Department of Health, Social and Welfare Studies, University of South-Eastern Norway, Drammen, Norway; Linda Villje – Independent practice, Heid Svenkerud Aasgaard – Department of Nursing and Health Sciences, University of South-Eastern Norway, Drammen, Norway.

Contact information: [Trude Klevan](mailto:trude.goril.klevan@usn.no), Department of Health, Social and Welfare Studies, University of South-Eastern Norway, P. O. Box 7053, 3007 Drammen, Norway. Email: trude.goril.klevan@usn.no.

Received: November 14, 2018. **Accepted:** February 24, 2019.

Published: March 26, 2019.

Language: Norwegian.

Competing interests: The authors report no conflict of interest. The authors alone are responsible for the contents and writing of this paper.

Acknowledgement: The authors are to be considered equal first authors of this article.

This is a peer-reviewed paper.